

# מעדני שבת

פרשת ויקרא תשפ"ד

גליון שצ"ב

— מעדנים על הפרשה בהלכה ובאגדה —

נערך בס"ד ע"י מתתיהו אליהו הכהן זילביגר

## מלח על השלחן

הכף החיים (ק"פ סק"ג) כתב שיש להשאיר המלח על השלחן עד לאחר ברכת המזון.

בשבת ויו"ט

הרבה נוהגים לטבול את הפת במלח גם בלילי שבת ויו"ט, אך מנהג החת"ס שלא לטבול בליל שבת פרוסת המוציא במלח, והטעם כי טיבול במלח נתקן משום על כל קרבנך תקריב מלח, ובלילי שב"ק לא הקטירו החלבים ע"ג המזבח. וקשה הא מ"מ יש לקיים דברי תוס' שיניח מלח כדי למנוע הקטרוג, ואולי מה"ט כתב הפסקי תשובות בשם מבית לוי שצריך שיהיה המלח על השלחן הגם שאינו טובל בו.

השו"ע בהל' פסח (תע"ה א') כתב שגם בליל הסדר יטבלם במלח, אבל הרמ"א כתב שאין המנהג לטבלם במלח בלילה ראשונה, דפת נקי אין צריך מלח. המ"ב מפרש דאף שבכל ימות הפסח מטבילין במלח אע"פ שהיא נקיה ואינה צריכה טיבול מן הדין מ"מ בלילות ראשונות של פסח אין נוהגין כן דטפי הוא נראה לחם עוני כשאינו טובל במלח.

מכאן קשה על החת"ס שכתב שבילילי שבת ויו"ט אין מטבילין במלח ולמה צריך כאן טעם נוסף. וראיתי ליישב נ"מ ביו"ט שבחל במוצ"ש שמותר להקטיר אז את הקרבנות של שבת ויש בו הקטרת אמורים עם מלח.

בליל ראש השנה יש כמה מנהגים, יש שנוהגים לטבול במלח ובדבש, ויש שנוהגים שטובלים רק בדבש ולא במלח. בהליכות שלמה כתוב שיניח מלח על השלחן אע"פ שאינו מטביל בו.

בשלמת חיים (או"ח שכ"ו) כתב שאחרי דנוהגין לטבול פרוסת המוציא בדבש ואם יתן עליה גם מלח יהיה נותן טעם לפגם, אין ראוי לעשות זה בליל ראש השנה, כי הרי מה שטובל בדבש הוא לסימן טוב על שהוא מתוק, ולכן נכון לטבול בדבש ולטעום ושוב לטבול במלח בצד שני לקיים שתי הדינים.

הפסק בין הברכה

איתא בגמ' (ברכות מ'). אמר רב טול ברוך טול ברוך אינו צריך לברך, הבא מלח הבא לפתן צריך לברך, ורבי יוחנן אמר אפילו הביאו מלח הביאו לפתן נמי אינו צריך לברך. והטעם דכיון שהוא לצורך אכילת הפת לכן אינו נחשב הפסק. המ"ב כתב שגם בפת נקיה אע"פ שאינו צריך מלח אפי' הכי אם רוצה להמתין קודם הברכה עד שיביאו לפניו מלח ותבלין הרשות בידו ואין לחוש להפסק בין נטילה להמוציא כיון שהוא צורך סעודה.

המברך על פת שלם או חתיכה גדולה פשוט שגם מטבילו במלח לאחר הברכה אבל אם מברך על פרוסה לכא' יש לו להטבילו במלח קודם שמברך המוציא, כמו שמצינו גבי כרפס בשו"ע (תע"ג ה') שמטבילו קודם שמברך וכן גבי מרור כתב השו"ע (תע"ה א') שייטביל את המרור בחרוסת קודם שמברך כדי שלא יהיה הפסק בין הברכה לאכילה. אכן לא ראיתי שנוהגים כן.

כשאין לו מלח

הכף החיים כתב שאם אין לו מלח יוכל לעשות בפרוסת המוציא כעין טיבול ג' פעמים בחלק אחר של לחם, כי לח"ס אותיות מ"ח, ומנהג העולם בהעדר מלח לטבול הפת בשאר מאכלים ותבשילים שיש בהם מלח, אבל לטבול בסוכר אינו נכון עפ"י הכוונות ואין בו ענין כלל.

כתיב (ב, יג) 'וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך על כל קרבנך תקריב מלח'. איתא בגמ' (ברכות מ'). אמר רבא בר שמואל משום רבי חייא אין הבצוע ראוי לבצוע עד שיביאו מלח או לפתן לפני כל אחד ואחד. המ"ב (קס"ז ס"ק כ"ז) מפרש כדי שתהא נאכלת בטעם משום כבוד הברכה. ועוד כיון שאינו רוצה לאכול פת חריבה ודאי יניח עליו מלח וכדי שלא יצטרך אח"כ להפסיק בין ברכה לאכילה לבקש מלח לכן נכון להמתין מלברך עד שכבר יניח עליו מלח.

הגמ' ממשיכה רבא בר שמואל אקלע לבי ריש גלותא אפיקו ליה ריפתא ובצע מיד ולא המתין למלח ולפתן, אמרו ליה הדר מר משמעתיה, אמר להו לית דין צריך בשש. רש"י מפרש שאין צריך עכוב כי פת נקיה היא זו ואין צריכה לפתן. הראש יוסף שם מביא ערוך שמפרש בפת קיבר כל שאין דעתו ללפת את הפת במשך הסעודה אין צריך להמתין בהמוציא, כי דוקא כשרוצה לאכול אח"כ בלפת אין ראוי שיאכל המוציא בלא מלח, ולשיטה זו אין חילוק בין פת קיבר ובפת נקיה דלא כרש"י.

תוס' שם כותבים ואנו אין אנו רגילים להביא על השלחן לא מלח ולא לפתן משום דפת שלנו חשוב, והרי הוא כי הא דאמר בסמוך לית דין צריך בשש. מיהו רבי מנחם היה מדקדק מאד להביא מלח על השלחן כדאיתא במדרש כשישראל יושבין על השלחן וממתנין זה את זה עד שיטלו ידיהם והן בלא מצות השטן מקטרג עליהם וברית מלח מגין עליהם. המשנה הלכות (י' מ"ח) מבאר דברי תוס' בכמה אופנים, פשט א' כי המלח אינו נאכל לבדו רק בצירוף שאר אוכל כמו פת במלח או בשר במלח א"כ הוא דבר המושך להתחברות כי תמיד כורת ברית עם זולתו, וזה כוונת תוס' כי מה שממתנינים זה על זה הרי זה כריתת ברית של אחוה וריעות שאינו יכול לאכול בלי חברו ודבר זה כדאי להגן עליהם שלא יקטרג השטן.

השו"ע (קס"ז ה') פוסק לא יבצע עד שיביאו לפניו מלח או ליפתן ללפת בו פרוסת הבציעה, ואם היא נקייה או שהיא מתובלת בתבלין או במלח כעין שלנו או נתכוין לאכול פת חריבה אינו צריך להמתין. הרמ"א מוסיף ומ"מ מצוה להניח על כל שלחן מלח קודם שיבצע, כי השלחן דומה למזבח והאכילה כקרבן, ונאמר על כל קרבנך תקריב מלח, והוא מגין מן הפורעניות.

גם האוכל מצה אינו חייב מעיקר הדין לטבול במלח אע"פ שעשויה רק מקמח ומים כי זה נכלל במה שכתב הרמ"א פת נקייה והמ"ב מפרש דהיינו פת חיטה גם שאינה מתובלת, וכן מפורש ברמ"א (תע"ה).

המ"ב (ס"ק ל"ג) כתב בשם המקובלים לטבול פרוסת המוציא במלח ג' פעמים. הכף החיים כותב שיכוין כי לחם ומלח אותיות שוות, והשינוי הנמצא בהם הוא שלחם רומז אל ג' הוי"ת שהם גימטריא לחם והוא ג' חסדים שביסוד, ומלח הוא ג' הוי"ת של הגבורות כי כל מלח הוא קצת מרירות, ויכוין למתק הג' גבורות ע"י החסדים ע"י טבול זה, ולכן יטבול הפרוסה במלח ג' פ כנגד ג' הוי"ת. יש שמקפידים לטבול דוקא ולא שיפזר מלח על הפרוסה.

כתיב (א, א) 'ויקרא אל משה' המדרש רבה מביא על זה הפסוק וקרא זה אל זה. החתם סופר מפרש לפי מה שמתרגם יונתן בן עוזיאל (ישעי' ו' ג') וקרא זה אל זה ומקבלין דין מן דין, שהכוונה שע"י שקורא המלאך האחר הגדול ממנו, נוסף לו כח לקדש את הקב"ה ולומר קדוש, וזה ומקבלין דין מן דין, שמקבלין זה מזה כח לקדש את הקב"ה, כך היה קריאת ה' למשה שע"י נתוסף לו שפע לקבל הנבואה, וזה כוונת המדרש פסוק וקרא זה אל זה על ויקרא אל משה, לומר שקריאת ה' למשה הוסיף לו כח ונתעלה ע"י, כמו שמקבלין המלאכים דין מן דין כח להקדיש ולהעריך.

כתיב (ב, יא) 'כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו'. החינוך (ק"ז) מבאר כי ענייני הקרבן כולם לעורר מחשבת המקריב, ולפי המעשה ההוא יקח דמיונותיו בנפשו, הכל כאשר כתבנו כבר, ועל כן בהרחיק החמץ, שהוא נעשה בשהייה גדולה, מקורבנו, יקח דמיון לקנות מידת הזריזות והקלות והמהירות במעשי ה', וכן שאמרו חז"ל הוי קל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון קונו.

ובענין הרחקת הדבש הוא שימעט האדם מלרדוף אחר המאכלים המתוקים לחכו כמנהג הזוללים והסובאים ימשכו לעולם אחר כל מתוק, ולא יתן לבו כי אם אל המאכלים המועילים לגופו וצריכים למחייתו ושומרים בריאות איבריו. ולזה ראוי לכל בעל שכל לכוין במזונו ושתייתו, לא לכוונת הנאת מישוש הגרון. ולו חכמו בני אדם ישכילו זאת, כי כל עניין חוש המישוש חרפה היא להם, כל שכן שאין ראוי להם לכוין אליו ולהנות בו, רק הצריך אל הטבע בהכרח. ועוד טעם באיסור שאור ודבש, לפי שהשאור מגביה עצמו, וכן הדבש מעלה רתיחתו הרבה, ולכן נתרחקו, לרמוז כי תועבת ה' כל גבה לב.

המשך חכמה מדייק שרק אצל חטאת שעירה כתוב "ריח ניחוח" ולא אצל שאר קרבן חטאת, ומפרש ע"פ דברי הגמ' (סוטה ל"ב:) א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מפני מה תיקנו תפלה בלחש שלא לבייש את עוברי עבירה, שהרי לא חלק הכתוב מקום בין חטאת לעולה שהם בצד צפון, ומקשה הגמ' והא איכא דמים דם חטאת למעלה ודם עולה למטה, התם כהן הוא דידיע, והאיכא חטאת נקבה עולה זכר, התם מיכסיא באליה, תינח כבשה שעירה מאי איכא למימר, התם איהו דקא מיכסיף נפשיה דאיבעי ליה לאיתויי כבשה וקא מייתי שעירה חטאת. לכן במי שמביא שעירה ורוצה להתבייש ולהתכפר בלב גמור כתוב "ריח ניחוח".

פרשת זכור

ר' צדוק הכהן מלובלין (דברי סופרים אות כט) כתב ומחייטו הוא על ידי המצות עשה דזכור כי על ידי הזכירה בלב והתאוננות על שיש עדיין בעולם מציאות השורש דרע הגורם דאין השם שלם, היינו התגלות ה', והאדם חושק ומתאוה למחות עמלק ושלא יהיה עוד מציאות לרע, ע"י חשקות וכיסופין אלו שבלבבות בני ישראל הם פועלים באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא שהקב"ה ג"כ מתעורר למחותו, ובכל שנה בקריאת פרשת זכור וימי הפורים נתעורר זה. וכל שנה נוסף התחזקות להתעוררות זה עד שיגיע הקץ שנזכה למחותו לגמרי. ובפר' זכור ופורים שהוא הזמן דמחיית עמלק אז הזמן לפעול בקדושה לזרע יעקב הולדת פירין בני חיים וקיימים לעד. ובספר בית אפרים על התורה כתב בשם תורת אבות ששבת פר' זכור הוא זמן המסוגל לעקריות שיפקדו בזרע של קיימא, כי אצל רחל כתוב ויזכור ה' את רחל ובשרה כתוב לשון פקידה וה' פקד את שרה, ובפר' זכור קורין לשון זכירה ומפטירין פקדתי את אשר עשה לך עמלק. ועוד כתב ר' צדוק הכהן (רסיסי לילה אות נג) כי כל עקרים ועקרות דישראל נמשך מעמלק שהיה מחתך מילותיהם ואומר טול מה שבחרת, דמקטרג על מה שהקב"ה בוחר בזרע ישראל, וכל ריבוי דישראל שהם חלקו ונחלתו יתברך אינו כריבוי דעכו"ם שהוא התרבות גופות כריבוי דסוסים וחמורים רק הם ריבוי נפשות קדושות השייכים להקב"ה, ועל ידי קיטרוג עמלק מונע ריבוי זה וזהו שאין השם שלם שמונע הולדת התולדות מהאבות, ועל ידי מצוות היום זוכה להולדה.